

BİR GRUP İLKÖĞRETİM ÖĞRENCİSİNDE BİLGİSAYARA YÖNELİK BAĞIMLILIK EĞİLİMİ DEĞERLENDİRMESİ

EVALUATION OF COMPUTER ADDICTION TENDENCIES IN A GROUP OF PRIMARY STUDENTS

Filiz BİLGE *

ÖZET: Bu araştırmada ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimleri incelenmiştir. Çalışma grubunu K.K.T.C.'de öğrenim gören 121 öğrenci oluşturmuştur. Öğrencilere Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimi Ölçeği ve bilgi formu uygulanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimlerinin endişe verici düzeyde olmadığı belirlenmiştir. Bunun yanı sıra bağımlılık eğiliminin cinsiyet ve kendi odasında bilgisayar olup olmadığına göre değişmediği, bilgisayar kullanım süresi açısından ise iki ve üç saat kullananların bir saat kullananlara göre daha eğilimli olduğu sonucuna varılmıştır. **Anahtar sözcükler:** bilgisayar bağımlılığı, internet bağımlılığı, ilköğretim öğrencileri

ABSTRACT: In this study primary students at 5th grades are subjected computer addiction tendencies. The study group consists of 121 students attending a private school which is stated in K.K.T.C. The Scale of Computer Addiction Tendencies and information form have been used. The findings showed that 5th graders' computer addiction tendencies were not at an alarming level. According to the results of the study, no difference existed between groups in comparisons made concerning gender and having computer in own bedroom. On the other hand, concerning the time spent using a computer, a meaningful difference existed between those who used it for an hour and those who used it for 2 or 3 hours.

Keywords: computer addiction, internet addiction, primary students

1. GİRİŞ

Türkiye’de nüfusun yarısı 29,2 yaşından küçüktür (Türkiye İstatistik Kurumu, 2011a). Bu veri dikkate alınarak, yirmi birinci yüzyılın tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de yaşlı yüzyılı olacağı öne sürülmekle (Gökçe Kutsal, 2011) birlikte, Türkiye halen çocuk ve ergen kısaca genç nüfusu olan ülkeler arasında sayılabilir.

Onur (2011) gelişim dönemlerinden biri olan ergenliğin 12–20 yaş arasını kapsadığını belirtmektedir. Son çocukluk döneminin 6-11 yaş dilimini içerdiği ve kızlarda 11, erkeklerde 13 yaş civarında ergenliğin başladığı öne sürülmektedir (Aydın, 2011). Buna göre, çocuklar yaklaşık olarak ilköğretim beşinci sınıftan itibaren ergenlik dönemine girmektedirler. Bu dönemde ergenler biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan gelişme ve olgunlaşma yaşamaktadır (Cüceloğlu, 1997; Yavuzer, 1995). Ayrıca bu dönemde, kitap okuma, spor yapma gibi olumlu alışkanlıkların yanı sıra zararlı alışkanlıklar (alkol, sigara vb.) edinilebilmekte hatta bu, bağımlılık düzeyine kadar da çıkabilmektedir. Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet alışkanlıkları kazanmaları ise hem içinde bulunulan dönemin gereği olmakta hem de riskli durumlar oluşturabilmektedir.

* Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, fbilge@hacettepe.edu.tr

İnternet kullanımı konusunda ulaşılabilen araştırmaların bulguları son derece çarpıcıdır. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırmaları Vakfı (TEPAV) tarafından Türkiye'de kişilerin internet kullanımlarının ne şekilde değiştiğine yönelik olarak yapılan araştırma sonucunda, son dört yılda evden internete erişim sahipliği açısından bir iyileşme gerçekleştiği, 2007 yılında hanelerin yüzde 80'i evden internete erişemezken, bu oranın 2010 yılında yüzde 57'lere kadar düştüğü açıklanmıştır. Yine benzer kaynaktan edinilen bilgiye göre Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), 2010 yılında internet kullanıcı sayısının 226 milyonu bulacağını, 2010 yılı sonunda gelişmiş ülkelerdeki nüfusun % 71'inin ve gelişmekte olan ülkelerdeki nüfusun % 21'inin internete bağlanacağını öngörmüştü (İMEF, 2011). Bir başka araştırmaya göre, dünyada 2.095.006.005 kişi internet kullanıcısıdır. Bu sayı Türkiye'de 35.000.000'dur ve nüfusa oranı % 44,4'tür. Bu araştırmaya göre Türkiye'nin, internet kullanıcı sayısına göre Avrupa'da 5., dünya sıralamasında ise 14. olduğu görülmektedir (Internetworldstats.com, 2011). Aynı yılın Nisan ayında gerçekleştirilen Hane Halkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Araştırması sonucunda Türkiye genelinde hanelerin %41,6'sının internet erişim imkânına sahip olduğu belirlenmiştir. Bu oranın 2011 yılı Nisan ayında ise %42,9'a yükseldiği görülmektedir. Araştırmanın diğer bulgularına göre ilk üç ayda (Ocak-Mart 2011) internet kullanan bireylerin interneti en çok %72,7 ile çevrimiçi haber, gazete ya da dergi okuma, haber indirme için kullanırken, bunu %54,1 ile sağlık ile ilgili bilgi arama takip etmektedir. Web siteleri aracılığıyla (Blog siteleri, facebook, twitter) toplumsal ve siyasal konular ile ilgili görüşleri okuma veya paylaşma (%50,8) ve mal ve hizmetler hakkında bilgi aramak da (%46,6) kullanım amaçları arasında yer almaktadır. Aynı araştırmada bilgisayar ve internet kullanım oranlarının en yüksek olduğu yaş grubunun 16–24 olduğu da bildirilmektedir (TÜİK, 2011b).

Yukarıda verilen araştırma bulguları Türkiye'de internet kullanım oranının her geçen gün yükseldiğini ve interneti en çok kullanan grubun gençler olduğunu göstermektedir. Yaşları 8–18 arasında olan çocuklar ve ergenlerin ortalama olarak günün 5–6 saatini bilgi ve iletişim teknolojisi araçlarını kullanarak geçirdiği ileri sürülmektedir (Kelleci, 2008). Tarı Cömert ve Kayıran (2010) bu anlamda çocuk ve ergenlerin, bilgi teknolojilerini doğru kullanmaya henüz hazır olmadıklarını ve karşılaştıkları karmaşık bilgileri nasıl değerlendireceklerini bilemediklerini belirterek konunun önemini vurgulamaktadır. Yeni bir çağın başlangıcı sayılabilecek ve hayatın vazgeçilmezi haline gelen internet bile farklı riskler içermekte ve kullanıcıların hayatını zorlaştırmaktadır. Dolayısıyla yeni gelişen bağımlılık türleri arasına internet bağımlılığı da girmiştir (Cengizhan, 2003).

Cao ve Su (2007) ergenlerin, psikolojik olgunluğa henüz erişmemiş olmaları nedeniyle, internet bağımlılığı geliştirme açısından potansiyel bir risk grubu olarak değerlendirildiğini belirtmektedir. Bu dönemde genç, otonomisini kullanmak ve aileden ayrı olarak karar vermek istemekte, duygularını yönetme ve sürdürme konusunda güçlükler yaşamaktadır. Bu nedenle sanal ortamda edindiği bilgiler, yaşadığı ilişkiler gencin gerçek dünyayı öğrenmesi ve kimliğini oluşturmasında güvenliğini ve normal gelişimini olumsuz yönde etkilemektedir. Aileden ve çevreden edineceği bilgiler ve olgunlaşmanın yerini sanal ortamda kurduğu ilişkiler almaktadır (Kelleci, 2008). Bu konuda Karaca (2007), yapmış olduğu sosyolojik bir araştırmada ergen ve gençlerin bir alt kültür grubu olarak görülen internet gençliğini oluşturduğunu, bu kitlenin; yoğun biçimde bilgisayar ve internet kullanan, internette oyun oynayan, sohbet eden, arkadaş çevresi ile iletişim kuran, günlük yaşamında sanal ortamlara girip çıkan ve internetin, yaşamında önemli bir yere sahip olduğunu düşünen bireylerden oluştuğunu ifade etmektedir.

Tamar Gürol (2012), bağımlılığı zarar verici sonuçlar doğurmasına karşın, zorlantılı bir şekilde madde arama ve kullanma ile karakterize olan, süregelen ve tekrarlayıcı bir beyin hastalığı olarak tanımlamaktadır. Kişinin kullandığı maddeyi birçok kez bırakma girişiminde bulunmasına rağmen bırakamaması, giderek madde dozunu arttırması, kullanmayı bıraktığında yoksunluk belirtilerinin ortaya çıkması, zararlarını görmesine rağmen kullanmayı sürdürmesi, zamanının büyük bölümünü madde arayarak geçirmesi ile belirli bir durumdur (Ögel, 2001a). Bunun yanı sıra bağımlılığın, tedavisi olabilen ancak bağımlı olunan madde tekrar kullanıldığında hızlı ve şiddetli bir seyirde nükseden bir hastalık olduğuna dikkat çekilmektedir (Ögel, 2001b). Buna göre hayatta her nesne bağımlılığa yol açabilir. Başka bir ifadeyle insan herhangi bir maddeye bağımlı hale gelebilir. İlgili literatür incelendiğinde bağımlılığın iki temel düzeyde ele alındığı görülmektedir, madde bağımlılığı ve bir davranışa olan bağımlılık. Çay, kahve, sigara, çikolata, uyuşturucu maddeler, alkol

gibi maddelere bağımlılık genel olarak madde bağımlılığı kavramı altında incelenmektedir. Bir davranışa bağımlılık ise, belirli bir davranışın, normal dışı düzen ve sıklıkla sergilenmesi sonucu bireyin bedensel, psikolojik ve toplumsal yapı ve işlevlerinde dengesini yitirmesi, düzeninin bozulması ve ortama uyum sağlayamaması şeklinde tanımlanabilecek bağımlılık türüdür (Karaman ve Kurtoğlu, 2009). Davranış tabanlı bağımlılıklar yeme, kumar, seks vb. bağımlılıklar yanında insan makine etkileşiminin kurulduğu teknolojik bağımlılıkları da kapsamaktadır. Kimyasal olmayan (davranışsal bağımlılıklar) bağımlılıklar kapsamında incelenen teknoloji bağımlılıklarında birey pasif ya da aktif olabilmektedir. Teknoloji araçlarının sahip olduğu ve etkileşim içeren ses, görüntü vb. etkiler bağımlılık eğilimini artırabilmektedir (Griffiths, 1995: Akt., Griffiths, 1999).

Gelişen teknoloji ile ortaya çıkan internet bağımlılığı da henüz DSM IV(1995)'te ayrı bir tanı kategorisinde yer almamaktadır. Bu sebeple Young (1998), kendine en yakın bozuklukmuş gibi düşünülen patolojik kumar oynama ölçütlerini uyarlamıştır. Araştırmalar sonucunda uzmanlar madde kötüye kullanımı ve bağımlılık kriterlerini internet bağımlılığı alanına uyarlayarak bu kriterler üzerinden bir sistem geliştirmişlerdir (Morris ve Ogan, 1996: Akt., Tarı Cömert, 2007). Tarı Cömert ve Ögel (2009), Young'un tanı ölçütlerini temel alarak yapmış oldukları araştırmada, bağımlılık tanısı alanlar içinde en yaygın görülen ölçütlerin, internette geçirilen zamanda artış, internette planladığından daha uzun süre geçirme, internette geçirilen süreyi kısaltmayı deneme ancak başarılı olamama, hayatlarındaki kişilerin internette geçirdikleri süreden şikâyet etmeleri olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Bilgisayar/internet kullanımının bu derecede yaygınlaşması ve bağımlılık riskinin artması anne ve babaları, eğitim kurumlarında çocuk ve gençlerin sağlığından sorumlu olan başta Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik uzmanları olmak üzere okul yöneticilerini ve öğretmenleri yakından ilgilendirmektedir. Ayrıca konunun giderek artan önemi ilgili disiplinlerde çalışan bilim insanlarını da araştırmalar yapmaya itmektedir. Araştırmacılar ergenlerde internet kullanımının ve buna bağlı olarak internet bağımlılığı ya da problemlili/patolojik internet kullanımının hızla artmasının, hem önleyici ve koruyucu hem de tedavi edici müdahalelerin geliştirilmesini gerekli kıldığını belirtmekte, sağlıklı çocuk ve gençler yetiştirmek için ergenlerin internet kullanımı ve ruh sağlıkları arasındaki ilişkilerin ortaya konulmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir (Ceyhan, 2008; Tarı Cömert ve Kayıran, 2010).

Alan yazın incelendiğinde bilgisayar/İnternet bağımlılığı konusunda yapılmış ve ölçek geliştirme ya da uyarlamayı da içeren çok sayıda çalışmaya ulaşılabilmektedir (Bayraktar, 2001; Bayraktutan, 2005; Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan, 2007; Çağır ve Gürçan, 2010; DiNicola, 2004; Gündoğdu, 2006; Günüş, 2009; Işıklar, Şar ve Aksöz, 2011; Korkmaz, 2010; Kubey, Lawin ve Barrows, 2001; Lin ve Tsai, 2002; Taçyıldız, 2010; Thatcher ve Goolam, 2004; Yılmaz, 2010). Bunların bir kısmında "patolojik internet kullanımı", "problematik internet kullanımı", "problemlili internet kullanımı" ifadeleri geçmektedir. Bununla birlikte "internet bağımlılığı"nın popüler olduğu görülmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi Bilişim ve İnternet Araştırma Komisyonu'na Doç.Dr. Tuncer Okay tarafından sunulan bir raporda haftada 8 ilâ 40 saat arasında internete giren kişilerin bağımlı olarak nitelendirildiği ifade edilmiştir (Hürriyet Ankara, 15 Nisan 2012). Bu araştırmada da "bağımlılık" terimi tercih edilmiştir. Yılmaz'ın (2010) 6. ve 7.sınıf öğrencileriyle yapmış olduğu çalışmadaki bulgular bu araştırma için kılavuz olmuş ve temel önleme çalışmalarının önemi göz önünde bulundurularak olası risk gruplarının saptanması daha erken belirlenebilmesi amacıyla ilköğretim 5.sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimleri incelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin cinsiyet, odalarında bilgisayar bulunma durumları ve bilgisayar kullanma sıklıklarına göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

İlköğretim beşinci sınıf öğrencilerinin

a. bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimleri nedir?

b. bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimleri cinsiyet, odalarında bilgisayar bulunma durumları ve bilgisayar kullanım sürelerine göre anlamlı farklılık göstermekte midir?

2. YÖNTEM

Bu çalışmada betimsel yöntem izlenmiştir.

2.1. Çalışma Grubu

Araştırmada uygun örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu K.K.T.C.'de bulunan özel bir okulun 5.sınıfında öğrenim gören ve evlerinde bilgisayar olan 121 öğrencidir. Bu öğrencilerin cinsiyeti, bilgisayar kullanma süreleri ve odalarında bilgisayar bulunması durumuna ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1: Çalışma grubundaki öğrencilere ilişkin betimsel istatistikler

Gruplar	n	%
Cinsiyet		
Kız	54	44,62
Erkek	67	55,37
Toplam	121	99,99
Odasında bilgisayar bulunma durumu		
Evet	74	61,15
Hayır	47	38,84
Toplam	121	99,99
Bilgisayar kullanım süresi		
1 saat	80	66,11
2 saat	31	25,61
3 saat	10	8,26
Toplam	121	99,99

Tablodan da izlenebileceği gibi öğrencilerin % 55,37’si (67) erkektir. Bilgisayar kullanım süresi açısından incelendiğinde öğrencilerin % 66,11’inin (80) toplam bir saat kullandığı belirlenmiştir. Kendi odasında bilgisayar bulunan öğrencilerin sayısı ise 74 (%61,15) olup, çalışma grubunun % 38,84’ü (47) evin ortak alanındaki bilgisayarı kullanmaktadır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada veriler Yılmaz (2010) tarafından geliştirilen “Öğrencilerin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimleri Ölçeği” ile toplanmıştır. Ayrıca öğrencilere cinsiyet, odalarında bilgisayar bulunma durumları ve bilgisayar kullanma sıklıkları ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimi Ölçeği beşli Likert tipi bir araç olup 9 maddeden oluşmaktadır. (5: Her zaman, 4: Çoğu zaman, 3: Ara sıra, 2: Çok az, 1: Hiçbir zaman). Ölçekten alınabilecek puan aralığı 9 ilâ 45’dir. Ölçekte kullanılan beşli seçeneklere uygun olarak, aritmetik ortalamaların anlamlandırılabilmesi amacıyla değerlendirme aralıkları hesaplanmıştır. Buna göre; 1,00 – 1,80 aralığı “hiçbir zaman”, 1,81 – 2,60 aralığı “çok az”, 2,61 – 3,40 aralığı “ara sıra”, 3,41 – 4,20 aralığı “çoğu zaman” ve 4,21 – 5,00 aralığı “her zaman” seçeneklerine karşılık gelmektedir. Ölçek maddeleri ve toplam puanlar normal dağılım göstermektedir ve güvenilirlik katsayısı (Cronbach alpha) ,87 olarak bulunmuştur. Ölçek iki faktörden oluşmaktadır. Birinci faktördeki maddeler bilgisayar kullanma süresi ve isteği ile ilgili iken ikinci faktördeki maddeler çevrimiçi sohbet programlarının kullanımına dairdir. Bu çalışmada ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı hesaplanmış ve ,80 bulunmuştur. Ayrıca ölçeğin faktör yapısına bakılmış ve yapının orijinal ölçekteki gibi olduğu bulgusuna dayanılarak bu çalışmada kullanılmasının uygun olduğu sonucuna varılmıştır.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırmada alt problemlerin sınanması için grup sayısına bağlı olarak iki grubun karşılaştırılmasında bağımsız gruplar t testi, üç grubun karşılaştırılmasında ise tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Grupların varyanslarının homojen olup olmadığını belirlemek için Levene istatistiğinden yararlanılmıştır. Varyansların homojen olmaması durumunda Tamhane testine başvurulmuştur. Analizlerde SPSS (Sosyal Bilimler için İstatistik paket Programı) 15.0 kullanılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUMLAR

3.1.1. Öğrencilerin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin Bilgisayara Yönelik Bağımlılık Eğilimi Ölçeği'nin her bir maddesine verdikleri yanıtların ortalamaları ve standart sapmaları hesaplanmıştır. Tablo 2 incelendiğinde 121 öğrencinin bağımlılık eğilim değerleri ortalaması 1,73, standart sapması ise ,65'dir. Ölçekteki en yüksek ortalaması olan maddeler sırası ile 1, 7, 6 ve 5'dir. Öğrencilerin bu maddeler ile ilgili verdikleri yanıtların ortalamaları diğer maddelerinkinden yüksek olsa da bu yanıtlar "çok az" düzeyindedir. Ölçekteki en düşük ortalama değer ise öğrencilerin kullanım sürelerine ilişkin yalan söyleme sıklığının sorulduğu maddeye aittir (1,14). Bu değer ise "hiçbir zaman" aralığına düşmektedir. Bütün bu bulgular grubun bilgisayara yönelik bağımlılık eğiliminin endişeye yol açmayabileceği şeklinde değerlendirilebilir.

Tablo 2: Öğrencilerin bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimi ortalama ve standart sapmaları

Maddeler	\bar{X}	s
1. Eve gelir gelmez bilgisayarımı açmak isterim.	2,30	1,17
2. Yemeğimi bilgisayar başında yemeyi tercih ederim.	1,47	,93
3. Başka şeylerle uğraşırken aklım bilgisayarda kalıyor.	1,55	,84
4. Sohbet programımı (MSN, vb.) hep açık tutarım.	1,65	1,09
5. Tanıdığım herkese sohbet (MSN, vb.) adresimi veririm.	1,83	1,15
6. Bilgisayarda iken rahatsız edildiğimde öfkelenirim.	1,98	1,17
7. Bilgisayarsız bir hayatın sıkıcı ve boş olduğu düşüncesine kapılıyorum.	2,07	1,28
8. Anneme ve babama bilgisayar kullanma sürem hakkında yalan söylerim.	1,14	,57
9. Gece geç saatlere kadar bilgisayar başında oturmaktan zevk alıyorum.	1,59	,98
Toplam	1,73	,65

Ölçekte kullanılan beşli seçeneklere uygun olarak değerlendirme aralıkları hesaplanmıştır. Bunun için ölçekten alınan puanlar madde sayısı olan dokuza bölünmüş ve her bir öğrenci için bir bağımlılık eğilim değeri belirlenmiştir. Bu değer alt ve üst sınırları 1 ilâ 5'dir. Tablo 3'de görüldüğü gibi ölçekteki maddelere verilen yanıtların ortalamaları "hiçbir zaman" aralığında yoğunlaşmaktadır. Çalışma grubunun hemen hepsinin (118, % 97,5) bilgisayar kullanma davranışları 1,00-3,40 aralığında yer almaktadır. Öğrencilerin yalnızca üçünün (%2,5) bilgisayar kullanma davranışlarının "çoğu zaman" aralığında olduğu, "her zaman" aralığına ise hiçbir öğrencinin girmediği görülmektedir. Bu bulgulardan yola çıkılarak araştırmaya katılan 5.sınıf öğrencilerinin bilgisayar bağımlılık eğilimlerinin olmadığı ileri sürülebilir.

Tablo 3: Bağımlılık eğilim değer aralıklarının frekans/yüzde dağılımları

Bağımlılık Değeri Aralığı	Sayı	%
1,00 - 1,80	78	64,5
1,81 - 2,60	32	26,4
2,61 - 3,40	8	6,6
3,41 - 4,20	3	2,5
4,21 - 5,00	0	0
Toplam	121	100

3.2.1. Öğrencilerin Cinsiyete Göre Bilgisayar Bağımlılık Eğilimleri

Araştırmaya katılan öğrencilerin bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimlerinin cinsiyet açısından farklılaşıp farklılaşmadığını saptamak üzere yapılan t testi sonuçları Tablo 4'de verilmiştir. Buna göre gruplar arasında fark yoktur ($t=-1,11$; $p>,05$). Her ne kadar erkeklerinki daha yüksek olsa

da iki grubun ortalaması “hiçbir zaman” aralığına düşmektedir. Daha ileri yaşlardaki erkek öğrencilerde görülen bağımlılık olasılığı göz önünde bulundurulduğunda araştırmanın bu bulgusunun umut verici olduğu öne sürülebilir.

Tablo 4: *Cinsiyete ilişkin t testi sonuçları*

Cinsiyet	n	\bar{X}	s	t	p
Kız	54	1,66	,64	-1,11	,27
Erkek	67	1,79	,66		

3.2.2. Öğrencilerin Odalarında Bilgisayar Bulunma Durumuna Göre Bilgisayar Bağımlılık Eğilimleri

Çalışma grubunun kendi odalarında bilgisayar olup olmasına göre bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimlerinin karşılaştırılması için yapılan t testi sonuçları Tablo 5’de sunulmuştur. Buna göre her ne kadar kendi odasında bilgisayar bulunan öğrencilerin ortalaması yüksek olsa da gruplar arasında manidar bir fark bulunmamaktadır ($t=1,49$; $p>,05$). Cinsiyet açısından yapılan karşılaştırmada olduğu gibi grupların ortalamalarının “hiçbir zaman” aralığında olduğu belirlenmiştir. Bu sonuca göre öğrencilerin kendi odalarında bilgisayarlarının bulunması bağımlılığa ilişkin bir risk faktörü olarak değerlendirilmeyebilir.

Tablo 5: *Odasında bilgisayar bulunma durumuna ilişkin t testi sonuçları*

Bilgisayar Bulunma	n	\bar{X}	s	t	p
Evet	74	1,80	,68	1,49	,14
Hayır	47	1,62	,58		

3.2.3. Öğrencilerin Bilgisayar Kullanma Sürelerine Göre Bilgisayar Bağımlılık Eğilimleri

Bilgisayarın kullanım süresi (1, 2, 3 saat) açısından öğrencilerin bağımlılık eğilimlerinin farklılaşp farklılaşmadığını saptamak üzere tek yönlü varyans analizi yapılmıştır. Tablo 6’da grupların ortalamaları ve standart sapmaları verilmiştir. Buna göre bilgisayarı bir ve iki saat kullanan öğrencilerin yanıtları “hiç bir zaman” seçeneğine düşerken, üç saat kullanan öğrencilerin ise “ara sıra” seçeneğinde yer almaktadır.

Tablo 6: *Bilgisayar kullanım süresine göre grupların ortalama ve standart sapmaları*

Gruplar	n	\bar{X}	s
1 saat	80	1,50	,47
2 saat	31	1,98	,53
3 saat	10	2,77	,92
Toplam	121	1,73	,65

Tablo 7’de görüldüğü gibi öğrencilerin bilgisayar bağımlılık eğilimlerinde bilgisayar kullanım süresine göre anlamlı fark olduğu belirlenmiştir ($F= 29,631$, $p<,05$). Levene istatistiğine göre grupların varyanslarının alfa = 0,05 düzeyinde homojen olmadığı sonucuna ulaşılmıştır ($Levene_{2;118} = 3,93$; $p=0,022$). Gruplar arasındaki farkın kaynağını bulmak için yapılan Tamhane testi sonuçlarına göre bir saat kullananlar ile iki ve üç saat kullananlar arasında anlamlı fark olduğu belirlenmiştir. Buna karşın iki saat ve üç saat kullanan öğrenciler arasında ise fark olmadığı sonucuna varılmıştır.

Tablo 7: Bilgisayar kullanım süresine ilişkin varyans analizi sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	Sd	Kareler Ortalaması	F	Farklar
Gruplar Arası	16,797	2	8,398	29,631	1-2 –
Gruplar İçi	33,444	118	,283	(p=0,000)	1-3 –
Toplam	50,241	120			

4. TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Araştırmada elde edilen sonuçlar 5.sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık eğilimlerinin ciddi bir boyutta olmadığını göstermektedir. Katılımcılar arasında cinsiyet ve öğrencinin kendi odasında bilgisayar olması durumuna göre bağımlılık eğilimi açısından manidar bir farklılık saptanmamıştır. Yalnızca bilgisayarı iki ve üç saat kullanan grupların bağımlılık eğilimlerinin bir saat kullananlarınkinden fazla olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlar değerlendirilirken çalışmanın sadece bir özel okulda ve sınırlı sayıda katılımcıyla yapıldığı dolayısıyla bulguların dikkatli bir şekilde genellenmesi gerekliliği göz önünde bulundurulmalıdır.

Yılmaz'ın (2010) ilköğretim 6. ve 7.sınıf öğrencileriyle yaptığı araştırma sonuçlarına göre bilgisayar bağımlılığı olarak nitelendirilebilecek davranışlara verilen yanıtların "ara sıra" seçeneğinde yoğunlaştığı ve bu durumun olumlu olarak değerlendirilebileceği öne sürülmektedir. Aynı araştırmada % 5 civarında öğrencide bağımlılık eğilimi olduğu, özel okulda okuyanların, erkek öğrencilerin ve bilgisayarını başkasıyla paylaşmayanların bağımlılık eğilimlerinin diğerlerininkinden fazla olduğu belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada elde edilen aynı zamanda bu araştırmanın sonuçlarıyla da paralel olduğu görülen diğer bulgular ise öğrencilerdeki bağımlılık eğiliminin kendi odasında bilgisayar bulunma durumuna göre değişmezken bilgisayar kullanım süresine göre bağımlılık eğiliminin farklılaşmasıdır.

Görüldüğü gibi bilgisayar ve internet kullanımının yaygınlaşması bilgisayar başında geçirilen zamanın artmasını da beraberinde getirmektedir. Bu sürenin aşırısına kaçması sonucunda bağımlı hale gelen çocukların fiziksel, sosyal ve psikolojik problemler yaşayabilecekleri unutulmamalıdır. Canbek ve Sağiroğlu'na (2007) göre teknolojiyi iyi kullanan ve onu ileriye taşıyacak etkenlerin başında gelen çocukların bilgisayardan yararlanırken güvenliklerinin her zaman ön planda tutulması ve tehlikeli sonuçlara (örneğin çocuk pornografisi) maruz kalmalarının önlenmesi gerekmektedir. Bu konuda okul psikolojik danışmanları ve bilgisayar öğretmenleri tarafından öğrencilerin, ebeveynlerin, öğretmenlerin ve yöneticilerin bilinçlendirilmesi büyük önem taşımaktadır. Öğrenciler için yapılabilecek seminerler, konferanslar ya da grup rehberliği çalışmalarında internet kuralları vurgulanmalıdır.

Araştırmadaki katılımcıların gerek sayıları gerekse diğer özelliklerinden kaynaklı sınırlılıklar göz önünde bulundurularak bundan sonra yapılacak çalışmalarda daha büyük örneklem, devlet okulları, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki okullar ve farklı coğrafi bölgelerde okuyan öğrencilerle çalışılabilir. Sınıf düzeyi açısından 5, 6, 7 ve 8.sınıfları kapsayan bir araştırma yapılabilir. Bu yaş grubundaki öğrenciler için kullanılabilir bağımlılık ölçeği geliştirilerek ya da uyarlanarak doğrudan bağımlılık üzerinde çalışılabilir. Öğrencilerle yapılacak odak grup görüşmelerinin yanı sıra aileler ve öğretmenlerden de veri toplanarak derinlemesine bilgiler elde edilebilir.

KAYNAKLAR

- Bayraktar, F. (2001). *İnternet kullanımının ergen gelişimindeki rolü*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Ege Üniversitesi.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Canbek, G. ve Sağiroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. *Politeknik Dergisi*, 10 (1), 33-39.
- Cao, F. & Su, L. (2007). Internet addiction among Chinese adolescents: Prevalence and psychological features. *Child Care Health and Development*. 33 (3), 275-281.
- Cengizhan, C. (2003, 11-13 Aralık). *Bilgisayar ve internet bağımlılığı*. IX. Türkiye'de İnternet Konferansı, 11-13 Kasım, İstanbul.
- Ceyhan, E. (2008). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*. 15 (2), 109-116.

- Ceyhan, E., Ceyhan, A. A. ve Gürcan, A. (2007) Problemlerle İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri (KUYEB) Dergisi*, 7, 387-416.
- Cüceloğlu, D. (1997). *İnsan ve davranışı (dördüncü baskı)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çağır, G. ve Gürcan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemlerle internet kullanımı düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. *Bahçeşehir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13 (24), 70-85.
- DiNicola, M. D. (2004). *Pathological internet use among college students: The prevalence of pathological internet use and its correlates*. Unpublished doctorate's thesis, Ohio University.
- Gökçe Kutsal, Y. (2011). Yaşlanan dünya ve yaşlanan insan, *Yaşlanmak Ayrıcalıktır*, HÜ Geriatrik Bilimler Araştırma Merkezi, Ankara, 3-4.
- Griffiths, M. (1999). Internet addiction: Fact or fiction? *The Psychologist*, 12 (5), 246-250.
- Gündoğdu, D. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri ve amaçları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- Günüş, S. (2009). *İnternet Bağımlılık Ölçeği'nin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- İMEF (2011). 27 Aralık 2011 tarihinde <http://www.imef.org.tr/> adresinden erişildi.
- Internetworldstats.com (2011). 28 Aralık 2011 tarihinde <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> adresinden erişildi.
- İşıklar, A., Şar, A. H. ve Aksöz, Y. (2011). Internet addiction among adolescent and its relation to subjective well-being. *International Journal of Academic Research*, 3 (6), 308-312.
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elazığ örneği*. Yayınlanmamış doktora tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı.
- Karaman, K. M. ve Kurtoglu, M. (2009, 11-13 Şubat). *Öğretmen adaylarının internet bağımlılığı hakkındaki görüşleri*. Akademik Bilişim'09 - XI. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri. 29 Ocak 2012 tarihinde <http://ab.org.tr/ab09/kitap/AkademikBilisim09.pdf> adresinden erişildi.
- Kelleci, M. (2008). İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7 (3), 253-256.
- Korkmaz, M. (2010). *İnternet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi.
- Kubey, W. R., Lavin, J. M. & Barrows J. R. (2001). Internet use and collegiate academic performance decrements: Early findings. *International Communication Association*, 51, 366-382.
- Lin, S. S. J & Tsai, C. C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. *Comput Human Behav*, 18 (4), 411-426.
- Onur, B. (2010). *Gelişim psikolojisi (dokuzuncu baskı)*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Ögel, K. (2001a). *İnsan, yaşam ve bağımlılık tartışmalar ve gerekçeler*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ögel, K. (2001b). *Madde bağımlılarına yaklaşım ve tedavi*. İstanbul: Kültür Sanat Yayıncılık.
- Taçyıldız, Ö. (2010). *Lise öğrencilerinin internet bağımlılığı düzeylerinin bazı değişkenlere göre yordanması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Tamar Gürol, D. (2012). *Bağımlılık nedir?*. 30 Ocak 2012 tarihinde <http://www.bagimlilik.info.tr> adresinden erişildi.
- Tarı Cömert, I. (2007). *İstanbul'da yaşayan 18-28 yaş arası üniversite öğrencilerinin internet ve madde kullanımının ilişkilendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Tarı Cömert, I. ve Ögel, K. (2009). İstanbul örneğinde internet ve bilgisayar bağımlılığının yaygınlığı ve farklı etkenlerle ilişkisi. *Türkiye Klinikleri J Foren Med*, 6 (1), 9-16.
- Tarı Cömert, I. ve Kayıran, S. M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. *Çocuk Dergisi*, 10 (4), 166-170.
- Thatcher, A. & Goolam, S. (2004). Development and psychometric properties of The Problematic Internet Use Questionnaire. *South African Journal of Psychology*, 35 (4), 793-809.
- TÜİK (2011a). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi 2011 yılı sonuçları*. 25 Aralık 2011 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=10736> adresinden erişildi.
- TÜİK (2011b). *Hane halkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması*. 25 Aralık 2011 tarihinde <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8572> adresinden erişildi.
- Yavuzer, H. (1995). *Çocuk psikolojisi* (12. baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yılmaz, M.B. (2010). İlköğretim 6. ve 7.sınıf öğrencilerinin bilgisayara yönelik bağımlılık gösterme eğilimlerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi, *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 1 (1).
- Young, K. S. (1998). Internet addiction: The emergence of a new clinical disorder. *Cyberpsychol Behav*, 1, 237-244.

Extended Abstract

Even though the population of Turkey is aging just like those of other countries, it still has a predominantly young population consisting of children and adolescents. During puberty, which follows late childhood and entails much agony and complexity, young people may take up both positive and negative habits such as reading, exercising or drinking and smoking, and even addictions. Young people also acquire computer and internet skills, which is both natural at their age and may also entail risky outcomes. Many previous studies have shown that Internet use rate increases by the day in Turkey and youngsters comprise the group that uses the Internet most. Having an age range of 8-18 years, children and adolescents are said to spend 5-6 hours daily on average using information and communication technologies.

The spread of computer/Internet use and the increase in the risk of addiction concerns those who are responsible for the health of children and youth such as parents, Psychological Counseling and Guidance experts at schools, school administrators and teachers. The increasing importance of the topic also motivates scientists from related disciplines to studying it. Researchers state that the increasing internet addiction and problematic/pathological internet use among young people require the development of preventive, protective and curing interventions, and that it is essential for healthy children and youth that the relationship between internet use and mental health be revealed.

A survey of the literature shows a great number of studies on computer/Internet addiction involving scale development or adaptation. This study prefers the more prevalent term of “addiction”. Yılmaz’s findings (2010) on 6th and 7th grade students have guided the present study in which the computer addiction tendencies of 5th graders were examined to contribute to the earlier detection of potential risk groups and considering the importance of basic prevention studies.

The data were collected by using the “Scale for Computer Addiction Tendencies among Students” developed by Yılmaz (2010). Students were asked about their gender, whether they had a computer in their bedrooms, and their computer use frequencies. The Scale for Computer Addiction Tendencies among Students is five-point Likert type tool containing 9 items (5: Always, 4: Mostly, 3: Sometimes, 2: Rarely, 1: Never). The scores that can be obtained from the scale vary between 9 and 45. In line with the five-point nature of the scale, evaluation intervals were calculated to make meaning of arithmetic means. Accordingly, the 1,00 – 1,80 interval corresponded to “never”, 1,81 – 2,60 to “rarely”, 2,61 – 3,40 to “sometimes”, 3,41 – 4,20 to “mostly” and 4,21 – 5,00 to “always”. The items and total scores were normally distributed, and their reliability coefficient (Cronbach alpha) was ,87. The scale was composed of two factors. The items in the first factor were related with time spent on and the desire for computer use, while those in the second factor concerned the use of online chat programs. This study calculated the Cronbach alpha internal consistency coefficient of the scale as ,80. The factor structure of the scale was also studied and, based on the finding that the structure was the same as the original scale, it was concluded that it could be used in the study.

To test the subproblems, the independent groups t-test was used in comparisons of two groups, and one-way ANOVA was used in comparisons of three. In order to see whether the variance of the groups were homogenous, Levene statistics was used. Where the variance was not homogenous, Tamhane test was used. SPSS 15.0 was used for the analyses.

The findings showed that 5th graders’ computer addiction tendencies were not at an alarming level. The means of their responses to the items concentrated in the interval “never”. No difference existed between groups in comparisons made concerning gender and having computer in own bedroom. Concerning the time spent using a computer, a meaningful difference existed between those who used it for an hour and those who used it for 2 or 3 hours. On the other hand, no difference existed between those who used it for 2 and 3 hours. As these findings are evaluated, it should be remembered that the study was conducted in one private school and with a limited number of participants only, thus requiring caution in generalization.

The spread of computer and internet use also brings an increase in the time spent using a computer. An excessive time spent in this way makes children addicted and may cause physical, social and psychological problems. Considering the meaningful findings of this study, it appears important

that school counselors and computer teachers inform students, parents, teachers and administrators. Seminars, conferences or group counseling work can be used to inform students about Internet rules.

Considering the limitations of number and characteristics of participants, future studies may involve larger samples, public schools, schools at different socio-economic levels and students from various geographical regions. Regarding grade level, students attending grades 5, 6, 7 and 8 may be studied. An addiction scale may be developed or adapted to be used with students in this age group for a direct study of addiction. Focus group interviews may be held with students or data from parents and teachers may also be collected to obtain in-depth information.